

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 14ης Οκτωβρίου 2021 *

«Προδικαστική παραπομπή – Ελεύθερη παροχή υπηρεσιών – Άρθρο 56 ΣΛΕΕ – Τυχερά παίγνια – Παροχή της δυνατότητας πρόσβασης σε παράνομες κληρώσεις – Κυρώσεις – Αναλογικότητα – Κατώτατο όριο προστίμου – Σώρευση κυρώσεων – Απουσία ανώτατου ορίου – Στερητική της ελευθερίας ποινή επιβαλλόμενη αντί προστίμου – Αναλογική συμμετοχή στα έξοδα της διαδικασίας – Άρθρο 49, παράγραφος 3, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης»

Στην υπόθεση C-231/20,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Verwaltungsgerichtshof (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, Αυστρία) με απόφαση της 27ης Απριλίου 2020, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 3 Ιουνίου 2020, στο πλαίσιο της δίκης

MT

κατά

Landespolizeidirektion Steiermark,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Arabadjiev, πρόεδρο του πρώτου τμήματος, προεδρεύοντα του δευτέρου τμήματος, I. Ziemele (εισηγήτρια), T. von Danwitz, P. G. Xuereb και A. Kumin, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Szpunar

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο MT, εκπροσωπούμενος από τους P. Ruth και D. Pinzger, Rechtsanwälte,
- η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον A. Posch και την J. Schmoll,
- η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις L. Van den Broeck και M. Jacobs, επικουρούμενες από τον P. Vlaeminck, advocaat, και την M. Thibault, avocate,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

- η Ουγγρική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την B. R. Kissné και τους M. Z. Fehér και G. Koós,
- η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις P. Barros da Costa και A. Silva Coelho καθώς και από τον L. Inez Fernandes,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους G. Braun και L. Malferrari καθώς και από την L. Armati,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 56 ΣΛΕΕ και του άρθρου 49, παράγραφος 3, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του MT και της Landespolizeidirektion Steiermark (περιφερειακής αστυνομικής διεύθυνσης του ομόσπονδου κράτους της Στυρίας, Αυστρία) με αντικείμενο κυρώσεις που του επιβλήθηκαν για παραβάσεις οι οποίες συνίσταντο στην παροχή δυνατότητας πρόσβασης, για εμπορικούς σκοπούς, σε παράνομες κληρώσεις.

Το νομικό πλαίσιο

Ο ομοσπονδιακός νόμος περί τυχερών παιγνίων

- 3 Ο Glücksspielgesetz (ομοσπονδιακός νόμος περί τυχερών παιγνίων), της 28ης Νοεμβρίου 1989 (BGBl. 620/1989), όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο για τη διαφορά της κύριας δίκης χρόνο (στο εξής: GSpG), ορίζει στο άρθρο 2, το οποίο φέρει τον τίτλο «Κληρώσεις», τα εξής:

«(1) Ως κληρώσεις νοούνται τα τυχερά παίγνια

1. που διεξάγει, διοργανώνει, προσφέρει ή στα οποία καθιστά δυνατή την πρόσβαση ένας επιχειρηματίας,
2. στα οποία οι παίκτες ή τρίτοι εκπληρώνουν μια χρηματική παροχή (καταβάλλουν τη μίζα) ενόψει της συμμετοχής τους στο παίγνιο και
3. στα οποία ο επιχειρηματίας, οι παίκτες ή οι τρίτοι δημιουργούν την προσδοκία αποκόμισης άλλης χρηματικής παροχής (κέρδους).

[...]

(4) Απαγορευμένες κληρώσεις είναι οι κληρώσεις για τις οποίες δεν έχει χορηγηθεί ή παραχωρηθεί άδεια διοργάνωσης βάσει του παρόντος ομοσπονδιακού νόμου και οι οποίες δεν εξαιρούνται από το προβλεπόμενο στο άρθρο 4 κρατικό μονοπώλιο για τα τυχερά παίγνια.

[...]

- 4 Το άρθρο 52 του GSpG, το οποίο φέρει τον τίτλο «Διατάξεις περί διοικητικών κυρώσεων», ορίζει τα εξής:

«(1) Διαπράττει διοικητική παράβαση και υπόκειται σε πρόστιμο επιβαλλόμενο από τη διοικητική αρχή, το οποίο ανέρχεται σε 60 000 ευρώ, κατ' ανώτατο όριο, στις περιπτώσεις που μνημονεύονται στο σημείο 1 και σε 22 000 ευρώ, κατ' ανώτατο όριο, στις περιπτώσεις που μνημονεύονται στα σημεία 2 έως 11:

1. όποιος διεξάγει ή διοργανώνει ως επιχειρηματίας απαγορευμένες κληρώσεις, υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 4, ή καθιστά δυνατή την πρόσβαση σε τέτοιες κληρώσεις, παρέχοντας τη δυνατότητα συμμετοχής στην κλήρωση από την εθνική επικράτεια, ή συμμετέχει σε τέτοια κλήρωση ως επιχειρηματίας υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2·

[...]

(2) Σε περίπτωση παραβίασης της διάταξης της παραγράφου 1, σημείο 1, με τη χρήση έως και τριών παράνομων μηχανημάτων τυχερών παιγνίων, ή άλλων τέτοιων παράνομων μέσων, για κάθε ένα από αυτά επιβάλλεται πρόστιμο ύψους από 1 000 έως 10 000 ευρώ, αν πρόκειται για την πρώτη παράβαση, ή από 3 000 έως 30 000 EUR σε περίπτωση υποτροπής· στην περίπτωση παράβασης η οποία διαπράττεται με τη χρήση παράνομων μηχανημάτων τυχερών παιγνίων, ή άλλων τέτοιου είδους μέσων, τα οποία υπερβαίνουν τα τρία τον αριθμό, για κάθε ένα από αυτά επιβάλλεται πρόστιμο ύψους από 3 000 έως 30 000 ευρώ, αν πρόκειται για την πρώτη παράβαση, ή πρόστιμο ύψους από 6 000 έως 60 000 ευρώ σε περίπτωση υποτροπής.»

Ο νόμος περί διοικητικών κυρώσεων

- 5 Το άρθρο 9 του Verwaltungsstrafgesetz (νόμου περί διοικητικών κυρώσεων, BGBl. 52/1991), όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο για τη διαφορά της κύριας δίκης χρόνο (στο εξής: VStG), το οποίο φέρει τον τίτλο «Ειδικές περιπτώσεις καταλογισμού ευθύνης», ορίζει τα εξής:

«(1) Όσον αφορά την εκ μέρους των νομικών προσώπων τήρηση των διοικητικών διατάξεων [...], εφόσον οι διοικητικές διατάξεις δεν ορίζουν διαφορετικά και εφόσον το νομικό πρόσωπο δεν έχει ορίσει φυσικό πρόσωπο ως ειδικώς υπεύθυνο, ως ποινικώς υπεύθυνος θεωρείται το φυσικό πρόσωπο που εκπροσωπεί το νομικό πρόσωπο έναντι τρίτων (παράγραφος 2).

[...]

(7) Τα νομικά πρόσωπα [...] καθώς και τα αναφερόμενα στην παράγραφο 3 φυσικά πρόσωπα ευθύνονται εις ολόκληρον για τα πρόστιμα τα οποία επιβλήθηκαν στον εκπρόσωπο του νομικού προσώπου ή σε πρόσωπο που έχει οριστεί ως ειδικώς υπεύθυνος, καθώς και για λοιπές αποζημιώσεις σε χρήμα και για τα έξοδα της διαδικασίας.»

- 6 Το άρθρο 16 του VStG, το οποίο φέρει τον τίτλο «Στερητική της ελευθερίας ποινή επιβαλλόμενη αντί προστίμου», προβλέπει τα εξής:

«(1) Όταν επιβάλλεται πρόστιμο, καθορίζεται ταυτόχρονα και στερητική της ελευθερίας ποινή, η οποία υποκαθιστά το πρόστιμο σε περίπτωση αδυναμίας είσπραξης του.

(2) Η επιβαλλόμενη αντί προστίμου στερητική της ελευθερίας ποινή δεν μπορεί να υπερβαίνει τη μέγιστη στερητική της ελευθερίας ποινή η οποία προβλέπεται για τη διοικητική παράβαση και, στην περίπτωση που δεν προβλέπεται στερητική της ελευθερίας ποινή ή άλλη σχετική διάταξη, δεν μπορεί να υπερβαίνει τις δύο εβδομάδες. Επιβαλλόμενη αντί προστίμου στερητική της ελευθερίας ποινή η οποία υπερβαίνει τις έξι εβδομάδες είναι παράνομη. Η εν λόγω ποινή πρέπει να προσδιορίζεται με βάση τους κανόνες οι οποίοι διέπουν τον καθορισμό των κυρώσεων, παρά τη διάταξη του άρθρου 12.

[...]»

- 7 Το άρθρο 19 του VStG, το οποίο φέρει τον τίτλο «Καθορισμός των κυρώσεων», ορίζει τα εξής:

«Η κύρωση καθορίζεται με βάση τη σπουδαιότητα του προστατευόμενου εννόμου αγαθού και τη σοβαρότητα της προσβολής που αυτό υπέστη από τη διάπραξη της παράβασης.

[...]»

- 8 Το άρθρο 20 του VStG, το οποίο φέρει τον τίτλο «Επιβολή μειωμένης κύρωσης σε εξαιρετικές περιπτώσεις», ορίζει τα εξής:

«Αν οι ελαφρυντικές περιστάσεις υπερβαίνουν σαφώς τις επιβαρυντικές ή αν ο φερόμενος ως παραβάτης είναι ανήλικος, το κατώτατο όριο της κύρωσης μπορεί να μειωθεί στο μισό.»»

- 9 Το άρθρο 64 του VStG, το οποίο φέρει τον τίτλο «Έξοδα της διαδικασίας επιβολής κυρώσεων», προβλέπει τα εξής:

«(1) Κάθε απόφαση η οποία επιβάλλει κύρωση πρέπει να υποχρεώνει το πρόσωπο κατά του οποίου αυτή επιβλήθηκε στην καταβολή ποσού εν είδει συμμετοχής στα έξοδα της οικείας διαδικασίας.

(2) Το ποσό της κατά τα ανωτέρω συμμετοχής καθορίζεται, όσον αφορά τη [διοικητική] διαδικασία στο 10 % του ποσού της επιβληθείσας κύρωσης, χωρίς ωστόσο να μπορεί να μειωθεί κάτω των δέκα ευρώ· εάν η κύρωση συνίσταται σε στερητική της ελευθερίας ποινή, μία ημέρα φυλάκισης αντιστοιχεί, για τους σκοπούς του υπολογισμού των εξόδων της διαδικασίας, στο ποσό των 100 ευρώ. [...]

[...]»

Ο κώδικας διοικητικής δικονομίας

- 10 Το άρθρο 38 του Verwaltungsgerichtsverfahrensgesetz (κώδικα διοικητικής δικονομίας, BGBl. I, 33/2013), όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο για τη διαφορά της κύριας δίκης χρόνο, προβλέπει την εφαρμογή των διατάξεων, μεταξύ άλλων, του VStG στο πλαίσιο της ένδικης διοικητικής διαδικασίας.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 11 Από τις 30 Απριλίου έως τις 3 Μαΐου 2016 η εταιρία την οποία εκπροσωπεί ο MT παρείχε τη δυνατότητα πρόσβασης, για εμπορικούς σκοπούς, σε δέκα μηχανήματα τυχερών παιγνίων σε συγκεκριμένη εγκατάσταση. Ο διοργανωτής των επίμαχων τυχερών παιγνίων είναι εταιρία εγκατεστημένη στη Σλοβακία.
- 12 Με απόφαση της διοικητικής αρχής, ο αναιρεσείων της κύριας δίκης κρίθηκε υπεύθυνος, σύμφωνα με το άρθρο 9 του VStG, για τις παραβάσεις του άρθρου 52 παράγραφος 1, σημείο 1, τρίτη περίπτωση, του GSpG, τις οποίες διέπραξε η εταιρία αυτή. Δυνάμει του άρθρου 52, παράγραφος 2, του νόμου αυτού, η αρμόδια για την επιβολή διοικητικών κυρώσεων αρχή επέβαλε για κάθε παράβαση διοικητική κύρωση ύψους 10 000 ευρώ καθώς και, βάσει του άρθρου 16 του VStG, το οποίο έχει εφαρμογή στο πλαίσιο της ένδικης διοικητικής διαδικασίας δυνάμει του άρθρου 38 του κώδικα διοικητικής δικονομίας, όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο για τη διαφορά της κύριας δίκης χρόνο, στερητική της ελευθερίας ποινή, αντί προστίμου, τριών ημερών, ήτοι συνολικά, για τα δέκα αυτόματα μηχανήματα τυχερών παιγνίων, πρόστιμο 100 000 ευρώ και στερητική της ελευθερίας ποινή, αντί προστίμου, 30 ημερών. Τον υποχρέωσε επίσης, δυνάμει του άρθρου 64, παράγραφος 2, του VStG, στην καταβολή ποσού 10 000 ευρώ εν είδει συμμετοχής στα έξοδα της διαδικασίας.
- 13 Κατά της αποφάσεως αυτής ασκήθηκε προσφυγή ενώπιον του Landesverwaltungsgericht Steiermark (περιφερειακού διοικητικού πρωτοδικείου του ομόσπονδου κράτους της Στυρίας, Αυστρία), η οποία απορρίφθηκε.
- 14 Ο αναιρεσείων της κύριας δίκης άσκησε αίτηση αναιρέσεως (Revision) κατά της αποφάσεως του δικαστηρίου αυτού ενώπιον του Verwaltungsgerichtshof (Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου, Αυστρία). Το εν λόγω δικαστήριο επικύρωσε την αναιρεσιβληθείσα απόφαση κατά το μέρος που αφορούσε την ευθύνη του αναιρεσείοντος, αλλά την αναίρεσε κατά το μέρος που αφορούσε την επιβληθείσα κύρωση.
- 15 Κατόπιν αναπομπής της υποθέσεως, το Landesverwaltungsgericht Steiermark (περιφερειακό διοικητικό πρωτοδικείο του ομόσπονδου κράτους της Στυρίας), μείωσε, για κάθε παράβαση, το επιβληθέν πρόστιμο στο ποσό των 4 000 ευρώ και καθόρισε επιβαλλόμενη αντί προστίμου στερητική της ελευθερίας ποινή μίας ημέρας, ήτοι συνολικώς, για τα δέκα μηχανήματα τυχερών παιγνίων, επέβαλε πρόστιμο 40 000 ευρώ και στερητική της ελευθερίας ποινή, αντί προστίμου, δέκα ημερών. Καθόρισε επίσης στο ποσό των 4 000 ευρώ τη συμμετοχή στα έξοδα της διαδικασίας.
- 16 Ο αναιρεσείων της κύριας δίκης άσκησε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου νέα αίτηση αναιρέσεως (Revision) βάλλοντας κατά του καθορισμού της ως άνω κυρώσεως.
- 17 Στο πλαίσιο της εκκρεμούς ενώπιόν του διαδικασίας αναιρέσεως (Revision), το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί ότι το Landesverwaltungsgericht Steiermark (περιφερειακό διοικητικό πρωτοδικείο του ομόσπονδου κράτους της Στυρίας) εξέτασε πρωτοδίκως το ζήτημα της προσβολής της ελεύθερης παροχής των υπηρεσιών μέσω του επίμαχου μονοπωλιακού καθεστώτος, πραγματοποιώντας μια γενική εκτίμηση υπό το πρίσμα των κριτηρίων που διατύπωσε το Δικαστήριο, και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν αντιβαίνουν στο δίκαιο της Ένωσης οι διατάξεις του GSpG βάσει των οποίων τιμωρείται η χωρίς την απαιτούμενη άδεια διοργάνωση τυχερών παιγνίων με αυτοματοποιημένη διαδικασία.

- 18 Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η εκτίμηση της νομιμότητας της κυρώσεως εξαρτάται από το κατά πόσον οι διατάξεις του GSpG, σε συνδυασμό με τις διατάξεις του VStG, τις οποίες πρέπει να εφαρμόσει το Landesverwaltungsgericht Steiermark (περιφερειακό διοικητικό πρωτοδικείο του ομόσπονδου κράτους της Στυρίας) για τον καθορισμό της ποινής, συνάδουν με το άρθρο 56 ΣΛΕΕ και, κατά περίπτωση, με το άρθρο 49, παράγραφος 3, του Χάρτη.
- 19 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Verwaltungsgerichtshof (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα εξής προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Πρέπει το εθνικό δικαστήριο να ελέγξει, στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας που στοχεύει στην προστασία μονοπωλιακού νομικού καθεστώτος, τον από αυτό εφαρμοστέο ποινικό κυρωτικό κανόνα υπό το φως της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, όταν έχει ήδη προηγουμένως ελέγξει το μονοπωλιακό νομικό καθεστώς σύμφωνα με τις επιταγές του [...] Δικαστηρίου και από τον έλεγχο αυτόν προέκυψε ότι αυτό δικαιολογείται;
- 2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα:
- α) Έχει το άρθρο 56 ΣΛΕΕ την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτό εθνικός κανόνας ο οποίος προβλέπει ότι σε βάρος επιχειρηματία που καθιστά δυνατή την πρόσβαση σε απαγορευμένες κατά τον [GSpG] κληρώσεις επιβάλλεται υποχρεωτικώς πρόστιμο ανά αυτόματο μηχάνημα τυχερών παιγνίων χωρίς απόλυτο ανώτατο όριο του συνολικού ποσού των επιβληθέντων προστίμων;
- β) Έχει το άρθρο 56 ΣΛΕΕ την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτό εθνικός κανόνας ο οποίος προβλέπει ότι σε βάρος επιχειρηματία που καθιστά δυνατή την πρόσβαση σε απαγορευμένες κατά τον [GSpG] κληρώσεις επιβάλλεται υποχρεωτικώς πρόστιμο ύψους τουλάχιστον 3 000 ευρώ ανά αυτόματο μηχάνημα τυχερών παιγνίων;
- γ) Έχει το άρθρο 56 ΣΛΕΕ την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτό εθνικός κανόνας ο οποίος προβλέπει ότι σε βάρος επιχειρηματία που καθιστά δυνατή την πρόσβαση σε απαγορευμένες κατά τον [GSpG] κληρώσεις επιβάλλεται στερητική της ελευθερίας ποινή, η οποία αντικαθιστά το πρόστιμο σε περίπτωση αδυναμίας καταβολής του, ανά αυτόματο μηχάνημα τυχερών παιγνίων χωρίς απόλυτο ανώτατο όριο του συνολικού ύψους των εν λόγω στερητικών της ελευθερίας ποινών;
- δ) Έχει το άρθρο 56 ΣΛΕΕ την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτό εθνικός κανόνας ο οποίος προβλέπει ότι, σε περίπτωση καταδίκης επιχειρηματία που καθιστά δυνατή την πρόσβαση σε απαγορευμένες κατά τον [GSpG] κληρώσεις, η συμμετοχή στα δικαστικά έξοδα της ποινικής διαδικασίας ανέρχεται στο 10 % των επιβληθέντων προστίμων;
- 3) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα:
- α) Έχει το άρθρο 49, παράγραφος 3, του [Χάρτη] την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτό εθνικός κανόνας ο οποίος προβλέπει ότι σε βάρος επιχειρηματία που καθιστά δυνατή την πρόσβαση σε απαγορευμένες κατά τον [GSpG] κληρώσεις επιβάλλεται υποχρεωτικώς πρόστιμο ανά αυτόματο μηχάνημα τυχερών παιγνίων χωρίς απόλυτο ανώτατο όριο του συνολικού ποσού των επιβληθέντων προστίμων;
- β) Έχει το άρθρο 49, παράγραφος 3, του Χάρτη την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτό εθνικός κανόνας ο οποίος προβλέπει ότι σε βάρος επιχειρηματία που καθιστά δυνατή την πρόσβαση σε απαγορευμένες κατά τον [GSpG] κληρώσεις επιβάλλεται υποχρεωτικώς πρόστιμο ύψους τουλάχιστον 3 000 ευρώ ανά αυτόματο μηχάνημα τυχερών παιγνίων;

- γ) Έχει το άρθρο 49, παράγραφος 3, του Χάρτη την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτό εθνικός κανόνας ο οποίος προβλέπει ότι σε βάρος επιχειρηματία που καθιστά δυνατή την πρόσβαση σε απαγορευμένες κατά τον [GSpG] κληρώσεις επιβάλλεται στερητική της ελευθερίας ποινή, η οποία αντικαθιστά το πρόστιμο σε περίπτωση αδυναμίας καταβολής του, ανά αυτόματο μηχάνημα τυχερών παιγνίων χωρίς απόλυτο ανώτατο όριο του συνολικού ύψους των εν λόγω στερητικών της ελευθερίας ποινών;
- δ) Έχει το άρθρο 49, παράγραφος 3, του Χάρτη την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτό εθνικός κανόνας ο οποίος προβλέπει ότι, σε περίπτωση καταδίκης επιχειρηματία που καθιστά δυνατή την πρόσβαση σε απαγορευμένες κατά τον [GSpG] κληρώσεις, η συμμετοχή στα δικαστικά έξοδα της ποινικής διαδικασίας ανέρχεται στο 10 % των επιβληθέντων προστίμων;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

Επί του παραδεκτού

- 20 Ο αναιρεσείων στην υπόθεση της κύριας δίκης υποστηρίζει ότι το πρώτο προδικαστικό ερώτημα είναι υποθετικό, για τον λόγο ότι, στο πλαίσιο της εν λόγω διαδικασίας, αντιθέτως προς όσα συνάγονται από τη διατύπωση του ερωτήματος, το αιτούν δικαστήριο δεν προέβη το ίδιο σε έλεγχο του επίμαχου μονοπωλιακού καθεστώτος σύμφωνα με τα κριτήρια που έχει διατυπώσει το Δικαστήριο.
- 21 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, στο πλαίσιο της θεσπισθείσας από το άρθρο 267 ΣΛΕΕ συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, ο εθνικός δικαστής, ο οποίος έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη για τη δικαστική απόφαση που πρόκειται να εκδοθεί, είναι αποκλειστικώς αρμόδιος να εκτιμήσει, με γνώμονα τις ιδιαιτερότητες της υπόθεσης, τόσο το ζήτημα αν η προδικαστική απόφαση είναι αναγκαία για την έκδοση της δίκης του απόφασης όσο και το ζήτημα αν τα ερωτήματα που υποβάλλει στο Δικαστήριο είναι λυσιτελή. Επομένως, εφόσον τα προδικαστικά ερωτήματα που έχουν υποβληθεί αφορούν την ερμηνεία κανόνα του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο υποχρεούται κατ' αρχήν να αποφανθεί (αποφάσεις της 13ης Νοεμβρίου 2018, Čepelnik, C-33/17, EU:C:2018:896, σκέψη 20, και της 2ας Απριλίου 2020, Coty Germany, C-567/18, EU:C:2020:267, σκέψη 23 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 22 Συνεπώς, υπέρ των ερωτημάτων που άπτονται του δικαίου της Ένωσης υφίσταται τεκμήριο λυσιτέλειας. Το Δικαστήριο μπορεί να απορρίψει αίτηση εθνικού δικαστηρίου για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως μόνον όταν προκύπτει προδήλως ότι η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή, ακόμη, όταν το Δικαστήριο δεν έχει στη διάθεσή του τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που του είναι αναγκαία για να δώσει χρήσιμη απάντηση στα υποβαλλόμενα ερωτήματα (αποφάσεις της 13ης Νοεμβρίου 2018, Čepelnik, C-33/17, EU:C:2018:896, σκέψη 21, και της 2ας Απριλίου 2020, Coty Germany, C-567/18, EU:C:2020:267, σκέψη 24 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

23. Εν προκειμένω, όπως επισημαίνεται στη σκέψη 17 της παρούσας απόφασης, το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί ότι το Landesverwaltungsgericht Steiermark (περιφερειακό διοικητικό πρωτοδικείο του ομόσπονδου κράτους της Στυρίας) εκτίμησε πρωτοδίκως τη συμβατότητα με το δίκαιο της Ένωσης των διατάξεων του GSpG βάσει των οποίων τιμωρείται η χωρίς την απαιτούμενη άδεια διοργάνωση τυχερών παιγνίων με αυτοματοποιημένη διαδικασία. Υπό το πρίσμα της διαπίστωσης αυτής, η οποία δεν μπορεί να αμφισβητηθεί από το Δικαστήριο στο πλαίσιο διαδικασίας βάσει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν, στο πλαίσιο της εξέτασης της νομιμότητας της κύρωσης που επιβλήθηκε στον αναιρεσειόντα της κύριας δίκης κατ' εφαρμογήν των διατάξεων του GSpG, σε συνδυασμό με τις διατάξεις του VStG, οφείλει να εκτιμήσει ειδικώς την εν λόγω κύρωση υπό το πρίσμα του άρθρου 56 ΣΛΕΕ. Δεν χωρεί επομένως αμφισβήτηση ότι η συμβατότητα της εκδοθησομένης από το αιτούν δικαστήριο αποφάσεως προς το δίκαιο της Ένωσης εξαρτάται από την απάντηση στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα, το οποίο δεν είναι υποθετικό.
24. Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι το πρώτο προδικαστικό ερώτημα είναι παραδεκτό.

Επί της ουσίας

25. Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 56 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι, στο πλαίσιο διαδικασίας για την επιβολή κυρώσεων λόγω παραβιάσεως μονοπωλίου στον τομέα των τυχερών παιγνίων, το εθνικό δικαστήριο το οποίο καλείται να προβεί στην εκτίμηση της νομιμότητας κύρωσης επιβληθείσας για τέτοιου είδους παράβαση οφείλει να εκτιμήσει ειδικώς τη συμβατότητα με το άρθρο 56 ΣΛΕΕ των προβλεπόμενων στην εφαρμοστέα ρύθμιση κυρώσεων, εφόσον η θέσπιση του μονοπωλιακού καθεστώτος έχει ήδη κριθεί συμβατή προς την εν λόγω διάταξη.
26. Η Αυστριακή Κυβέρνηση, η Βελγική Κυβέρνηση και, κατ' ουσίαν, η Ουγγρική Κυβέρνηση υποστηρίζουν ότι δεν πρέπει να διενεργείται χωριστή εξέταση, υπό το πρίσμα του άρθρου 56 ΣΛΕΕ, των εθνικών κανόνων οι οποίοι προβλέπουν κυρώσεις αποσκοπούσες στη διασφάλιση της τήρησης του μονοπωλίου, δεδομένου ότι οι κανόνες αυτοί ήδη υποβληθεί σε έλεγχο στο πλαίσιο της συνολικής εκτιμήσεως των περιστάσεων υπό τις οποίες θεσπίστηκε και τέθηκε σε εφαρμογή η επίμαχη περιοριστική ρύθμιση. Αντιθέτως, η Πορτογαλική Κυβέρνηση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και, κατ' ουσίαν, ο ΜΤ υποστηρίζουν ότι τέτοιου είδους κανόνες πρέπει να εξετάζονται χωριστά υπό το πρίσμα της εν λόγω διάταξης και, ειδικότερα, της αρχής της αναλογικότητας.
27. Υπενθυμίζεται συναφώς ότι, όσον αφορά ρυθμίσεις κράτους μέλους οι οποίες θέτουν μεταξύ άλλων ως προϋπόθεση για την άσκηση δραστηριότητας, στην επικράτειά του, στον τομέα των τυχερών παιγνίων την παραχώρηση άδειας από τις αρμόδιες αρχές και τη χορήγηση άδειας από την αστυνομία και προβλέπουν ποινικές κυρώσεις σε περίπτωση μη τηρήσεως της οικείας νομοθεσίας, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι πρέπει να εξετασθεί χωριστά για καθέναν από τους επιβαλλόμενους με την εθνική νομοθεσία περιορισμούς, περιλαμβανομένων και των σχετικών κυρώσεων, ιδίως, το κατά πόσον είναι πρόσφοροι για τη διασφάλιση της επιτευξέως του σκοπού ή των σκοπών που επιδιώκει το οικείο κράτος μέλος και το κατά πόσον βαίνουν πέραν αυτού που είναι αναγκαίο για την επίτευξή τους (πρβλ. απόφαση της 6ης Μαρτίου 2007, Placanica κ.λπ., C-338/04, C-359/04 και C-360/04, EU:C:2007:133, σκέψεις 40 και 49). Το Δικαστήριο υπενθύμισε στη συνέχεια επανειλημμένως την απαίτηση αυτή (αποφάσεις της 8ης Σεπτεμβρίου 2010, Stoß κ.λπ., C-316/07, C-358/07 έως C-360/07, C-409/07 και C-410/07,

EU:C:2010:504, σκέψη 93, της 28ης Φεβρουαρίου 2018, Sporting Odds, C-3/17, EU:C:2018:130, σκέψη 22, και διάταξη της 18ης Μαΐου 2021, Fluctus κ.λπ., C-920/19, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2021:395, σκέψη 29).

- 28 Επομένως, ο εθνικός δικαστής, όταν καλείται να προβεί σε εκτίμηση της νομιμότητας κύρωσης η οποία επιβλήθηκε για παραβίαση μονοπωλίου στον τομέα των τυχερών παιγνίων, πρέπει να εκτιμήσει ειδικώς τη συμβατότητα του συγκεκριμένου περιορισμού με το άρθρο 56 ΣΛΕΕ (πρβλ. απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Maksimovic κ.λπ., C-64/18, C-140/18, C-146/18 και C-148/18, EU:C:2019:723, σκέψη 33), ακόμη και αν οι λοιποί περιορισμοί που συνοδεύουν τη θέσπιση του μονοπωλίου έχουν ήδη κριθεί συμβατοί με την εν λόγω διάταξη.
- 29 Προκύπτει, βεβαίως, από τη νομολογία του Δικαστηρίου ότι, στο πλαίσιο ελέγχου της συμβατότητας περιοριστικής ρύθμισης με το άρθρο 56 ΣΛΕΕ, το εθνικό δικαστήριο οφείλει να εκτιμήσει συνολικά όχι μόνον τις περιστάσεις υπό τις οποίες έχει θεσπιστεί, αλλά και τις περιστάσεις υπό τις οποίες εφαρμόζεται η εν λόγω ρύθμιση (πρβλ. αποφάσεις της 30ής Ιουνίου 2016, Admiral Casinos & Entertainment, C-464/15, EU:C:2016:500, σκέψη 31, και της 14ης Ιουνίου 2017, Online Games κ.λπ., C-685/15, EU:C:2017:452, σκέψη 52 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), όπερ περιλαμβάνει κατ' ανάγκην το ειδικώς προβλεπόμενο στη ρύθμιση αυτή σύστημα κυρώσεων βάσει του οποίου εκδόθηκε η απόφαση περί επιβολής ποινής.
- 30 Το αιτούν δικαστήριο διευκρίνισε συναφώς ότι το Landesverwaltungsgericht Steiermark (περιφερειακό διοικητικό πρωτοδικείο του ομόσπονδου κράτους της Στυρίας) έκρινε στο πλαίσιο της κύριας δίκης, υπό το πρίσμα των κριτηρίων που έχει διατυπώσει το Δικαστήριο, ότι δεν αντιβαίνουν στο δίκαιο της Ένωσης οι διατάξεις του GSpG βάσει των οποίων τιμωρείται η χωρίς την απαιτούμενη άδεια διοργάνωση τυχερών παιγνίων με αυτοματοποιημένη διαδικασία.
- 31 Η Αυστριακή Κυβέρνηση υπογράμμισε από την πλευρά της ότι το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε το Landesverwaltungsgericht Steiermark (περιφερειακό διοικητικό πρωτοδικείο του ομόσπονδου κράτους της Στυρίας) συνάδει με πάγια νομολογία των ανώτατων αυστριακών δικαστηρίων, τα οποία, στο πλαίσιο της εξέτασης αυτής, λαμβάνουν συστηματικά υπόψη τις διατάξεις περί κυρώσεων του άρθρου 52 του GSpG, οι οποίες σκοπούν στην αποτελεσματική καταπολέμηση των παράνομων τυχερών παιγνίων.
- 32 Εντούτοις, αφενός, το αιτούν δικαστήριο δεν διευκρίνισε αν η εκτίμηση αυτή αφορούσε ειδικώς το συγκεκριμένο άρθρο. Αφετέρου, εν πάση περιπτώσει, από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο προκύπτει ότι οι κυρώσεις που επιβλήθηκαν στον αναιρεσείοντα της κύριας δίκης δεν καθορίστηκαν μόνο με βάση το άρθρο 52 του GSpG, αλλά και βάσει των άρθρων 16 και 64 του VStG, τα οποία τυγχάνουν εφαρμογής στις ένδικες διοικητικές διαδικασίες και τα οποία προβλέπουν ότι κάθε απόφαση επιβολής κύρωσης καθορίζει ταυτόχρονα μία επιβαλλόμενη αντί προστίμου στερητική της ελευθερίας ποινή και ορίζει το ποσό που πρέπει να καταβληθεί εν είδει συμμετοχής στα έξοδα της σχετικής με την επιβολή της κύρωσης διοικητικής διαδικασίας.
- 33 Όσον αφορά το γεγονός ότι οι ως άνω κυρώσεις δεν προβλέπονται στον GSpG αλλά στις γενικές διατάξεις του VStG, υπενθυμίζεται ότι τέτοιου είδους κυρώσεις πρέπει, αναλόγως με την εκάστοτε περίπτωση και λαμβανομένου υπόψη του τρόπου καθορισμού τους, να συνάδουν με το δίκαιο της Ένωσης και να τηρούν τις θεμελιώδεις αρχές που κατοχυρώνονται σε αυτό [πρβλ. αποφάσεις της 6ης Μαρτίου 2007, Placanica κ.λπ., C-338/04, C-359/04 και C-360/04, EU:C:2007:133, σκέψη 68,

της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Global Starnet, C-322/16, EU:C:2017:985, σκέψη 61, και της 11ης Φεβρουαρίου 2021, Κ. Μ. (Κυρώσεις που επιβάλλονται στον πλοίαρχο σκάφους), C-77/20, EU:C:2021:112, σκέψη 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

- 34 Ως εκ τούτου, το επίμαχο στην κύρια δίκη σύστημα κυρώσεων χρήζει ιδιαίτερης εξέτασης υπό το πρίσμα του άρθρου 56 ΣΛΕΕ.
- 35 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 56 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι, στο πλαίσιο διαδικασίας για την επιβολή κυρώσεων λόγω παραβίασεως μονοπωλίου στον τομέα των τυχερών παιγνίων, το εθνικό δικαστήριο το οποίο καλείται να προβεί στην εκτίμηση της νομιμότητας κύρωσης επιβληθείσας για τέτοιου είδους παράβαση οφείλει να εκτιμήσει ειδικώς τη συμβατότητα των προβλεπόμενων στην εφαρμοστέα ρύθμιση κυρώσεων με το άρθρο 56 ΣΛΕΕ, λαμβανομένου υπόψη του συγκεκριμένου τρόπου καθορισμού τους.

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

- 36 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 56 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει ότι, σε περίπτωση παροχής δυνατότητας πρόσβασης σε απαγορευμένες κληρώσεις για εμπορικούς σκοπούς, επιβάλλεται υποχρεωτικώς:
- ελάχιστο πρόστιμο ανά μη αδειοδοτημένο μηχάνημα, χωρίς ανώτατο όριο του συνολικού ποσού των επιβληθέντων προστίμων·
  - στερητική της ελευθερίας ποινή, αντί προστίμου, ανά μη αδειοδοτημένο μηχάνημα, χωρίς ανώτατο όριο της συνολικής διάρκειας των επιβληθεισών αντί προστίμου στερητικών της ελευθερίας ποινών, και
  - συμμετοχή στα έξοδα της διαδικασίας, το ύψος της οποίας ανέρχεται στο 10 % του ποσού των επιβληθέντων προστίμων.
- 37 Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται ότι, μολονότι η νομοθεσία όσον αφορά τις κυρώσεις στον τομέα των τυχερών παιγνίων εμπίπτει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, εντούτοις, κατά πάγια νομολογία, το δίκαιο της Ένωσης επιβάλλει περιορισμούς στην αρμοδιότητα αυτή, καθόσον, η νομοθεσία αυτή δεν μπορεί, πράγματι, να περιορίζει τις θεμελιώδεις ελευθερίες που διασφαλίζει το δίκαιο αυτό (πρβλ. αποφάσεις της 8ης Ιουλίου 2010, Sjöberg και Gerdin, C-447/08 και C-448/08, EU:C:2010:415, σκέψη 49, και της 19ης Νοεμβρίου 2020, ΖW, C-454/19, EU:C:2020:947, σκέψη 27 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 38 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, όλα τα μέτρα που απαγορεύουν, παρακωλύουν ή καθιστούν λιγότερο ελκυστική την άσκηση της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών θεωρούνται ως περιορισμοί της ελευθερίας αυτής (απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Maksimović κ.λπ., C-64/18, C-140/18, C-146/18 και C-148/18, EU:C:2019:723, σκέψη 30 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 39 Συναφώς, εθνική ρύθμιση που προβλέπει κυρώσεις εις βάρος του οικείου παρόχου υπηρεσιών σε περίπτωση μη τηρήσεως υποχρεώσεων οι οποίες, αυτές καθ' εαυτές, συνιστούν περιορισμούς της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης ρύθμιση, μπορεί να καταστήσει λιγότερο ελκυστική την άσκηση της ελευθερίας αυτής και, κατά συνέπεια, να

- συνιστά περιορισμό της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών (πρβλ. απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Maksimovic κ.λπ., C-64/18, C-140/18, C-146/18 και C-148/18, EU:C:2019:723, σκέψεις 33 και 34).
- 40 Από την πάγια νομολογία προκύπτει πάντως, επίσης, ότι τα εθνικά μέτρα τα οποία είναι ικανά να παρακωλύουν ή να καθιστούν λιγότερο ελκυστική την άσκηση των θεμελιωδών ελευθεριών που κατοχυρώνονται από τη Συνθήκη ΛΕΕ είναι δυνατό να επιτρέπονται εφόσον ανταποκρίνονται σε επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος, είναι κατάλληλα για την επίτευξη του σκοπού τον οποίον επιδιώκουν και δεν υπερβαίνουν το αναγκαίο για την επίτευξή του μέτρο (απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Maksimovic κ.λπ., C-64/18, C-140/18, C-146/18 και C-148/18, EU:C:2019:723, σκέψη 35 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 41 Το Δικαστήριο διευκρίνισε εξάλλου ότι τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να καθορίζουν τους σκοπούς της πολιτικής τους στον τομέα των τυχερών παιγνίων και, ενδεχομένως, να προσδιορίζουν με ακρίβεια το επίπεδο της επιδιωκόμενης προστασίας. Εντούτοις, οι περιορισμοί τους οποίους επιβάλλουν πρέπει να πληρούν τις απορρέουσες από τη νομολογία του Δικαστηρίου προϋποθέσεις όσον αφορά την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας (πρβλ. απόφαση της 8ης Ιουλίου 2010, Sjöberg και Gerdin, C-447/08 και C-448/08, EU:C:2010:415, σκέψη 39).
- 42 Πέραν τούτου, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, όταν ένα κράτος μέλος επικαλείται επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος ως δικαιολογητικό λόγο για μια ρύθμιση που μπορεί να παρακωλύσει την άσκηση της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, ο δικαιολογητικός αυτός λόγος, τον οποίο προβλέπει το δίκαιο της Ένωσης, πρέπει να ερμηνεύεται με γνώμονα τις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης, ιδίως δε των θεμελιωδών δικαιωμάτων, τα οποία έχουν κατοχυρωθεί πλέον με τον Χάρτη. Επομένως, η επίμαχη εθνική ρύθμιση θα μπορεί να εμπίπτει στις προβλεπόμενες εξαιρέσεις μόνον εφόσον είναι σύμφωνη με τα θεμελιώδη δικαιώματα, των οποίων την τήρηση διασφαλίζει το Δικαστήριο (απόφαση της 30ής Απριλίου 2014, Pfleger κ.λπ., C-390/12, EU:C:2014:281, σκέψη 35 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 43 Διαπιστώνεται συναφώς ότι, πρώτον, στο μέτρο που το δίκαιο της Ένωσης επιτρέπει στα κράτη μέλη να παρεκκλίνουν από το άρθρο 56 ΣΛΕΕ και να επιβάλλουν περιορισμούς στην παροχή υπηρεσιών τυχερών παιγνίων και στον βαθμό που οι περιορισμοί αυτοί εξυπηρετούν επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος, είναι κατάλληλοι για τη διασφάλιση της εκπλήρωσης του σκοπού τον οποίο επιδιώκουν και δεν βαίνουν πέραν του αναγκαίου για την επίτευξή του μέτρου, η επιβολή διοικητικών ή ποινικών κυρώσεων για την εφαρμογή τους πρέπει να θεωρείται ότι εξυπηρετεί τους ίδιους επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος με αυτούς που εξυπηρετούν και οι περιορισμοί.
- 44 Δεύτερον, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, κατ' αρχήν, η επιβολή διοικητικών ή ποινικών κυρώσεων για την παράβαση περιοριστικής ρύθμισης που αφορά την παροχή υπηρεσιών τυχερών παιγνίων είναι ικανή να διασφαλίσει την τήρηση της ρύθμισης αυτής και, ως εκ τούτου, ενδείκνυται για τη διασφάλιση της εκπλήρωσης του σκοπού που επιδιώκει.
- 45 Πρέπει επίσης, τρίτον, η αυστηρότητα των κυρώσεων να ανταποκρίνεται στη σοβαρότητα των παραβάσεων τις οποίες αυτές κολάζουν, ιδίως διασφαλίζοντας ένα όντως αποτρεπτικό αποτέλεσμα, χωρίς να υπερβαίνουν το αναγκαίο για την επίτευξη του εν λόγω σκοπού μέτρο (πρβλ. απόφαση της 5ης Μαρτίου 2020, OPR-Finance, C-679/18, EU:C:2020:167, σκέψη 26 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), δεδομένου ότι μια τέτοια απαίτηση απορρέει, μεταξύ άλλων, από την αρχή της αναλογικότητας των ποινών που κατοχυρώνεται στο άρθρο 49, παράγραφος 3, του Χάρτη (πρβλ. απόφαση της 20ής Μαρτίου 2018, Menci, C-524/15, EU:C:2018:197, σκέψη 55).

- 46 Όσον αφορά, κατά πρώτον, την επιβολή ελάχιστου προστίμου ανά μη αδειοδοτημένο μηχάνημα τυχερών παιγνίων, η συγκεκριμένη κύρωση δεν φαίνεται, αυτή καθ' εαυτήν, να είναι δυσανάλογη σε σχέση με τη σοβαρότητα της οικείας παράβασης, δεδομένου ότι η παράνομη προσφορά μηχανημάτων τυχερών παιγνίων, η οποία διαφεύγει, εκ της φύσεώς της, του ελέγχου των διοικητικών αρχών και δεδομένου ότι η τήρηση των μέτρων που επιβάλλει ο νόμος για την προστασία των παικτών δεν είναι δυνατόν να ελεγχθεί, μπορεί, όπως επισημαίνει η Αυστριακή Κυβέρνηση, να έχει ιδιαιτέρως σοβαρές επιπτώσεις στην κοινωνία, ενώ και το Δικαστήριο έχει επισημάνει ότι οι κληρώσεις συνιστούν παρακίνηση για δαπάνη χρημάτων που μπορεί να έχει επιβλαβείς ατομικές και κοινωνικές συνέπειες (απόφαση της 24ης Μαρτίου 1994, *Schindler*, C-275/92, EU:C:1994:119, σκέψη 60, πρβλ., επίσης, τις αποφάσεις της 6ης Μαρτίου 2007, *Placanica* κ.λπ., C-338/04, C-359/04 και C-360/04, EU:C:2007:133, σκέψη 47, της 3ης Ιουνίου 2010, *Sporting Exchange*, C-203/08, EU:C:2010:307, σκέψη 27, και της 15ης Σεπτεμβρίου 2011, *Dickinger και Ömer*, C-347/09, EU:C:2011:582, σκέψη 45).
- 47 Όσον αφορά το ύψος του ελάχιστου αυτού προστίμου, απόκειται στο εθνικό δικαστήριο, προκειμένου να εκτιμήσει την αναλογικότητα της κύρωσης, να λάβει υπόψη του τη σχέση μεταξύ του ύψους του επιβλητέου προστίμου και του οικονομικού οφέλους που προκύπτει από τη διαπραχθείσα παράβαση, προκειμένου να αποθαρρύνονται οι υπεύθυνοι από τη διάπραξη τέτοιων παραβάσεων [πρβλ. απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 2021, *K. M.* (Κυρώσεις που επιβάλλονται στον πλοίαρχο σκάφους), C-77/20, EU:C:2021:112, σκέψη 49]. Οφείλει ωστόσο να διασφαλίζει, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης, ότι το επιβαλλόμενο κατά τα ανωτέρω πρόστιμο δεν είναι δυσανάλογο σε σχέση με το όφελος που προκύπτει από την παράβαση.
- 48 Όσον αφορά το ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση δεν προβλέπει ανώτατο όριο όσον αφορά το συνολικό ύψος των επιβαλλόμενων προστίμων, επισημαίνεται, βεβαίως, ότι η επιβολή του ελάχιστου προστίμου, σε συνδυασμό με τη δυνατότητα σώρευσης προστίμων χωρίς ανώτατο όριο σε περίπτωση κατά την οποία η παράβαση αφορά πλείονα μη αδειοδοτημένα μηχανήματα τυχερών παιγνίων, μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την επιβολή πολύ υψηλών χρηματικών ποινών.
- 49 Εντούτοις, όπως επισήμανε το αιτούν δικαστήριο, στηριζόμενο στην αιτιολογική έκθεση του κυβερνητικού νομοσχεδίου με το οποίο θεσπίστηκε το ύψος των επίμαχων κυρώσεων στο άρθρο 52, παράγραφος 2, του GSpG, καθώς και η Αυστριακή και η Βελγική Κυβέρνηση και η Επιτροπή, ένα τέτοιο μέτρο συντείνει, μεταξύ άλλων, στην εξουδετέρωση του οικονομικού οφέλους που θα μπορούσαν να προσπορίσουν οι παραβάσεις για τις οποίες επιβάλλονται οι κυρώσεις, καθιστώντας έτσι την οικεία παράβαση σταδιακά λιγότερο ελκυστική, και δεν παραβιάζει, επομένως, αυτό καθ' εαυτό, την αρχή της αναλογικότητας. Ωστόσο, απόκειται επίσης στο εθνικό δικαστήριο να διασφαλίζει ότι το συνολικό ύψος των επιβαλλόμενων προστίμων δεν είναι δυσανάλογο σε σχέση με το όφελος αυτό.
- 50 Κατά δεύτερον, διαπιστώνεται ότι η αντί προστίμου επιβολή στερητικής της ελευθερίας ποινής δεν φαίνεται να είναι, αυτή καθ' εαυτήν, δυσανάλογη υπό το πρίσμα της φύσεως και της σοβαρότητας των επίμαχων παραβάσεων, δεδομένου ότι αποσκοπεί, όπως επισημαίνει η Αυστριακή Κυβέρνηση, στην εξασφάλιση της δυνατότητας αποτελεσματικής τιμωρίας των εν λόγω παραβάσεων, σε περίπτωση αδυναμίας εισπραξης του προστίμου.
- 51 Επισημαίνεται, εντούτοις, ότι η επιβολή τέτοιας κύρωσης πρέπει, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, να δικαιολογείται από σοβαρούς λόγους δημοσίου συμφέροντος (πρβλ. απόφαση του ΕΔΔΑ, της 19ης Ιανουαρίου 2021, *Lacatus κατά Ελβετίας*, CE:ECHR:2021:0119JUD001406515,

§ 110), δεδομένου ότι οι συνέπειές της είναι ιδιαιτέρως αυστηρές για τον διοικούμενο (πρβλ. απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Maksimovic κ.λπ., C-64/18, C-140/18, C-146/18 και C-148/18, EU:C:2019:723, σκέψη 45 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

52. Εν προκειμένω, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, όσον αφορά παραβάσεις όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η επιβαλλόμενη αντί προστίμου στερητική της ελευθερίας ποινή δεν δύναται να υπερβαίνει το ανώτατο όριο των δύο εβδομάδων ανά παράβαση.
53. Επιβάλλεται συναφώς η διαπίστωση ότι, δεδομένου ότι κάθε παράνομο μηχάνημα τυχερών παιγνίων ή άλλο παράνομο μέσο μπορεί να επιφέρει την επιβολή, αντί προστίμου, στερητικής της ελευθερίας ποινής και η εφαρμοστέα νομοθεσία δεν προβλέπει ανώτατο όριο όσον αφορά τη συνολική διάρκεια τέτοιου είδους ποινών, η σώρευση τέτοιου είδους κυρώσεων μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την επιβολή στερητικής της ελευθερίας ποινής πολύ μεγάλης διάρκειας, η οποία μπορεί να μην ανταποκρίνεται στη σοβαρότητα των παραβάσεων που διαπιστώθηκαν και για τις οποίες η εφαρμοστέα νομοθεσία προβλέπει μόνον την ποινή του προστίμου. Εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να κρίνει αν συντρέχει τέτοια περίπτωση, λαμβάνοντας υπόψη τη διάρκεια της πράγματι επιβληθείσας αντί προστίμου στερητικής της ελευθερίας ποινής.
54. Στο πλαίσιο αυτό, η Αυστριακή Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι δεν προβλέπεται γενικό κατώτατο όριο όσον αφορά τις επιβαλλόμενες αντί προστίμου στερητικές της ελευθερίας ποινές, δεδομένου ότι αυτού του είδους οι ποινές πρέπει να είναι ανάλογες προς το επιβληθέν πρόστιμο.
55. Εντούτοις, το γεγονός αυτό δεν είναι αποφασιστικής σημασίας, δεδομένου ότι η επιβαλλόμενη αντί προστίμου στερητική της ελευθερίας ποινή δεν παύει να είναι δυσανάλογη για τον λόγο και μόνον ότι οι αρχές του οικείου κράτους μέλους ενδέχεται, κατά τη διακριτική τους ευχέρεια και μόνον, να μειώσουν το ύψος της (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 3ης Μαρτίου 2020, Google Ireland, C-482/18, EU:C:2020:141, σκέψη 53).
56. Κατά τρίτον, όσον αφορά τη συμμετοχή στα έξοδα της διαδικασίας, το ύψος της οποίας ανέρχεται στο 10 % του ποσού των επιβληθέντων προστίμων, υπενθυμίζεται ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η είσπραξη των δικαστικών εξόδων συμβάλλει, κατ' αρχήν, στην εύρυθμη λειτουργία του δικαστικού συστήματος, καθόσον αποτελούν πηγή χρηματοδότησεως της δικαστικής δραστηριότητας των κρατών μελών (απόφαση της 30ής Ιουνίου 2016, Toma και Biroul Executorului Judecătoresc Horațiu-Vasile Cruduleci, C-205/15, EU:C:2016:499, σκέψη 49 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Η υποχρέωση αυτή συμμετοχής στα έξοδα της διαδικασίας δεν μπορεί συνεπώς να θεωρηθεί, αυτή καθ' εαυτήν, ως παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας.
57. Εντούτοις, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να βεβαιωθεί ότι το ποσό της συμμετοχής στα έξοδα, καθόσον καθορίζεται ως ποσοστό επί του ποσού του επιβληθέντος προστίμου και καθόσον δεν προβλέπεται ανώτατο όριο προστίμου, δεν είναι υπερβολικό σε σχέση με το πραγματικό κόστος της διαδικασίας ούτε θίγει το δικαίωμα προσβάσεως στα δικαστήρια το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη (πρβλ. απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2012, Otis κ.λπ., C-199/11, EU:C:2012:684, σκέψη 48).

- 58 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 56 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει ότι, σε περίπτωση παροχής δυνατότητας πρόσβασης σε απαγορευμένες κληρώσεις για εμπορικούς σκοπούς, επιβάλλεται υποχρεωτικώς:
- ελάχιστο πρόστιμο ανά μη αδειοδοτημένο μηχάνημα, χωρίς ανώτατο όριο του συνολικού ποσού των επιβληθέντων προστίμων, στο μέτρο που το συνολικό αυτό ποσό δεν είναι δυσανάλογο σε σχέση με το οικονομικό πλεονέκτημα που θα μπορούσαν να προσπορίσουν οι παραβάσεις για τις οποίες επιβλήθηκαν οι κυρώσεις·
  - στερητική της ελευθερίας ποινή, αντί προστίμου, ανά μη αδειοδοτημένο μηχάνημα, χωρίς ανώτατο όριο της συνολικής διάρκειας των επιβληθεισών, αντί προστίμου, στερητικών της ελευθερίας ποινών, στο μέτρο που η διάρκεια της πράγματι επιβληθείσας, αντί προστίμου, στερητικής της ελευθερίας ποινής δεν είναι υπερβολική σε σχέση με τη σοβαρότητα των παραβάσεων που διαπιστώθηκαν, και
  - συμμετοχή στα έξοδα της διαδικασίας, το ύψος της οποίας ανέρχεται στο 10 % του ποσού των επιβληθέντων προστίμων, στο μέτρο που το ύψος αυτής δεν είναι υπερβολικό σε σχέση με το πραγματικό κόστος της εν λόγω διαδικασίας και δεν θίγει το δικαίωμα προσβάσεως στα δικαστήρια το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη.

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος:

- 59 Κατόπιν της απάντησης που δόθηκε στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 60 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπόμπου που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 56 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι, στο πλαίσιο διαδικασίας για την επιβολή κυρώσεων λόγω παραβιάσεως μονοπωλίου στον τομέα των τυχερών παιγνίων, το εθνικό δικαστήριο το οποίο καλείται να προβεί στην εκτίμηση της νομιμότητας κύρωσης επιβληθείσας για τέτοιου είδους παράβαση οφείλει να εκτιμήσει ειδικώς τη συμβατότητα των προβλεπόμενων στην εφαρμοστέα ρύθμιση κυρώσεων με το άρθρο 56 ΣΛΕΕ, λαμβανομένου υπόψη του συγκεκριμένου τρόπου καθορισμού τους.
- 2) Το άρθρο 56 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει ότι, σε περίπτωση παροχής δυνατότητας πρόσβασης σε απαγορευμένες κληρώσεις για εμπορικούς σκοπούς, επιβάλλεται υποχρεωτικώς:
  - ελάχιστο πρόστιμο ανά μη αδειοδοτημένο μηχάνημα, χωρίς ανώτατο όριο του συνολικού ποσού των επιβληθέντων προστίμων, στο μέτρο που το συνολικό αυτό

ποσό δεν είναι δυσανάλογο σε σχέση με το οικονομικό πλεονέκτημα που θα μπορούσαν να προσπορίσουν οι παραβάσεις για τις οποίες επιβλήθηκαν οι κυρώσεις·

- στερητική της ελευθερίας ποινή, αντί προστίμου, ανά μη αδειοδοτημένο μηχάνημα, χωρίς ανώτατο όριο της συνολικής διάρκειας των επιβληθεισών, αντί προστίμου, στερητικών της ελευθερίας ποινών, στο μέτρο που η διάρκεια της πράγματι επιβληθείσας, αντί προστίμου, στερητικής της ελευθερίας ποινής δεν είναι υπερβολική σε σχέση με τη σοβαρότητα των παραβάσεων που διαπιστώθηκαν, και**
- συμμετοχή στα έξοδα της διαδικασίας, το ύψος της οποίας ανέρχεται στο 10 % του ποσού των επιβληθέντων προστίμων, στο μέτρο που το ύψος αυτής δεν είναι υπερβολικό σε σχέση με το πραγματικό κόστος της εν λόγω διαδικασίας και δεν θίγει το δικαίωμα προσβάσεως στα δικαστήρια το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.**

(υπογραφές)